

skandale for retsstaten Danmark. Det er denne form for retfærdighed hr. landsdommer Lucas har ønsket at forsvare. Det er denne form for retfærd, jeg vil bekæmpe så længe jeg evner at tænke. Derfor har jeg ment, at landsdommerens betragtninger ikke burde stå uimodsagt og derfor har jeg tilladt mig at skrive disse linjer, skønt jeg indrømmer, at der kun findes lidet eller intet nyt i dem.

Victor Pürschel.

DANSK KRONIK.

Kriminalstatistiske oplysninger for København.

Chefen for Københavns opdagelsespoliti gav ved årsskiftet nogle oplysninger om kriminaliteten i København i 1959. Antallet af straffelovsovertrædelser, der i årets løb blev anmeldt eller i øvrigt kom til politiets kundskab, udgjorde ca 30.200, hvilket svarer til en *stigning* på ca. 2,5 % i forhold til 1958.

For de enkelte forbrydelsesgrupper meddeltes følgende oplysninger (tallene for 1959 er kun omtrentlige):

	1958	1959	stigning i %
Grove tyverier	5519	5375	÷ 2,5
Cykeltuverier	6375	6950	8
Andre simple tyverier	12645	13250	5
Heraf: Automobiles	674	740	10
Motorcykler	1301	1240	÷ 5
Knallerter	3286	3925	19
Underslæb, bedrageri m. v. ..	1498	1375	÷ 8
Sædelighedsforbrydelser	1012	1075	6
Voldsforbrydelser, bortset fra drab og drabsforsøg	563	600	7
Røveri	78	64	÷ 18
Drab og drabsforsøg	13	8	

Antallet af mandlige sigtede (for straffelovsovertrædelser) var i 1959 omkring 6950, hvilket svarer til en *nedgang* på 2,5 % i forhold til 1958. For så vidt angår aldersgrupper *under 18 år* er der sket en *stigning* på 12 %. Denne stigning er dog ikke større, end det kunne ventes på baggrund af befolkningstilvæksten i denne aldersgruppe — og den „unaturlige“ nedgang i antallet af unge sigtede, som den tilsvarende statistik for 1958 viste, jfr. N. T. f. K. 1959, p. 82.

Chefen for opdagelsespolitiet gav endvidere interessante oplysninger om, hvor stor en del af det samlede antal sigtede, der var under 18 år:

Samtlige straffelovsovertrædelser	28,1 % (1958: 23,5 %)
Cykelttyverier	28,4 „
Knallerttyverier	69,9 „
Motorcykelttyverier	34,5 „
Automobilttyverier	38,3 „
Automatttyverier	55,8 „
Hærværk	53,3 „

Dansk forsorgsselskabs årsberetning for 1958.

Forsorgsselskabet har i 1958 foretaget 1760 *personundersøgelser* (1957: 1748); der foretages nu personundersøgelse i ca. 74 % af de sager, der afgøres med betinget dom med tilsyn (1957: 73 %).

Der blev i årets løb afsagt 1134 (1957: 1018) betingede domme med tilsyn af selskabet for straffelovsovertrædelser, bortset fra løsgængeri (37). Der er således tale om en stigning i antallet af tilsynsdomme på ca. 11 %.

Prøvetiderne fordeler sig således: 2 år: 14,7 %, 3 år: 77,4 %, 4 år: 3,6 % og 5 år: 4,8 %; der er tale om en svag tendens mod de kortere prøvetider.

Den samme tendens gør sig gældende med hensyn til tilsynstiderne: 1 år: 2,6 %, 2 år: 47,9 % (1957: ca. 45 %), 3 år: 44,6 % (1957: ca. 50 %), 4 år: 3,2 % og 5 år: 1,7 %.

Årsberetningens mest bemærkelsesværdige oplysning er den fortsatte og stærke stigning i antallet af særvilkår (forsorgsvilkår); denne stigning står efter selskabets opfattelse formentlig i forbindelse med en mere systematisk forberedelse af tilsynsarbejdet gennem personundersøgelserne, dels med en udvidet anvendelse af betingede tilsynsdomme overfor mere vanskelige grupper af kriminelle.

Særvilkår var i 1958 indsat i 34 % af tilsynsdommene (1955: 13 %, 1956: 20 %, 1957: 23 %). I disse 390 domme anvendtes ialt 522 særvilkår, der fordeler sig således (i parentes anføres tallene for 1957):

279 (146)	vilkår om ophold og/eller arbejde
25 (3)	„ „ anbringelse på optagelseshjem
9 (4)	„ „ anbringelse på hospital eller lign.
128 (85)	„ „ kontrolleret alkoholistbehandling
2 (8)	„ „ afholdspålæg
4 (1)	„ „ fritidsbeskæftigelse
70 (22)	„ „ ambulat psykiatrisk behandling
4 (6)	„ „ betaling af erstatning til skadelidte
1 (2)	„ „ økonomisk administration

Der er grund til at regne med en yderligere stigning i anvendelsen af særvilkår. Som anført i N. T. f. K. 1959, p. 83, instruerede rigsadvokaten i november 1958 den underordnede anklagemyndighed om, at personundersøgelse skal foretages af Dansk forsorgsselskab i

alle sager, hvor det ikke er praktisk udelukket, at betinget dom med tilsyn vil blive anvendt. Samtidig indskærpede rigsadvokaten betydningen af, at der i dommene blev optaget sådanne særvilkår, som nærmere præciserer tilsynsmyndighedens bestemmelsesret over domfældtes forhold. I januar 1959 gav forsorgsselskabet sine undersøgere indgående instruktioner om de forskellige problemer vedrørende særvilkår (indikationer, vilkårsformuleringer m. v.).

Forsorgsselskabet førte ved udgangen af 1958 tilsyn med ialt 4282 personer (ved årets begyndelse 4217), der fordeler sig således (talene pr. 1. januar 1958 anføres i parentes):

Betinget dømte	2454 (2254)
Prøveløsladte	1212 (1360)
Personer med betinget tiltalefrafald	252 (265)
Dømte i henhold til straffelovens § 70 (psykisk abnorme)	186 (165)
Betinget benådede	179 (173)

Interessant er stigningen i antallet af betinget dømte ved siden af faldet i prøveløsladte.

Ny kriminalstatistikordning.

I henhold til justitsministeriets cirkulære af 15. december 1959 indførtes der en ny kriminalstatistikordning pr. 1. januar 1960. Cirkulæret bygger på den udvalgsbetænkning, der blev afgivet i 1958, og som omtales i N. T. f. K. 1958, p. 277 f. Ordningen er i alt væsentligt i overensstemmelse med betænkningens forslag og dermed også med hovedprincipperne i det svenske kriminalstatistikforslag fra 1954 (SOU 1954: 35). Som hovedpunkter i nyordningen kan nævnes: Politistatistikken forbedres; begreberne „opklarede forbrydelser“ og „anholdte personer“ præciseres, og det uklare begreb „sigtet“ opgives som element i statistikken. Domfældelsesstatistikken udarbejdes med flere og mere differentierede personlige oplysninger end tidligere. Statistikken vedrørende tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg bliver mere omfattende. Der gennemføres løbende recidivstatistik vedrørende domfældte, og statistikken lægges i øvrigt således til rette, at der med passende mellemrum kan gennemføres recidivstatistiske undersøgelser vedrørende personer, der har fået tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg.

Udleveringslovgivning.

Forslaget til lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige, der ikke blev færdigbehandlet i folketinget i sidste folketingsår, blev genfremsat i efteråret 1959 og er nu vedtaget uden ændringer og stadfæstet (lov nr. 27 af 3. februar 1960).

Forslag om ændring af retsplejeloven og straffeloven.

Justitsministeren har i januar fremsat 2 lovforslag om ændring af henholdsvis retsplejeloven og straffeloven.

Reglerne om personundersøgelser, herunder mentalundersøgelser, i straffesager foreslås samlet i et kapitel i *retsplejeloven*. I de foreslåede regler fastslås som udgangspunkt det grundprincip, at der i enhver straffesag skal tilvejebringes sådanne oplysninger om sigtedes personlige forhold, som må antages at være af betydning for sagens afgørelse vedrørende straffastsættelse eller anvendelse af anden retsfølge end straf. *En nærmere personundersøgelse skal i almindelighed* foretages, når der kan blive spørgsmål om anvendelse af 1) betinget dom, 2) tiltalefrafald på andre vilkår end vedtagelse af bøde og betaling af erstatning, 3) ungdomsfængsel eller retsfølger, der træder i stedet for straf. Det bestemmes endvidere, at justitsministeren kan fastsætte regler om, i hvilket omfang der skal foretages sådanne undersøgelser i andre sager, d. v. s. sager, i hvilke der alene er spørgsmål om anvendelse af ubetinget straf. — *Mentalundersøgelse* skal foretages, når det findes at være af betydning for sagens afgørelse. Retten har afgørelsen heraf, 1) hvis sigtede ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, 2) hvis sigtede er fængslet og 3) hvis han skal indlægges på en institution til undersøgelse. — Som en for alle personundersøgelser fælles regel foreslås, at oplysninger om en sigtets personlige forhold ikke må søges tilvejebragt ved henvendelse til pårørende eller andre privatpersoner, medmindre sigtede samtykker heri eller retten træffer bestemmelse derom; sådan bestemmelse skal retten kun kunne træffe, såfremt den finder, at de pågældende oplysningers tilvejebringelse er af væsentlig betydning for sagens afgørelse.

Lovforslaget bygger på udkast udarbejdet af straffelovskommissionen (betænkningen om forsorgsdomme og betingede domme, 1953) og kommissionen vedrørende de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager, der afgav betænkning i 1956, jfr. N. T. f. K. 1956, p. 172 ff.

Fra forslaget til ændring af *straffeloven* kan nævnes en bestemmelse, hvorefter dansk straffemyndighed udvides til at omfatte handlinger begået af personer, der har indfødsret eller bopæl i Finland, Island, Norge eller Sverige, og som opholder sig i Danmark; de nævnte personer ligestilles herved med danske statsborgere. Bestemmelsen, der er et naturligt supplement til den ovennævnte udleveringslov, har sammenhæng med en beslutning på det nordiske justitsministermøde i 1953 og med Nordisk Råds rekommandation nr. 5/1956 om nordisk samarbejde på det strafferetlige område.

Rigsadvokatens Meddelelsesblad.

Med henblik på at opnå en hurtigere ekspedition af de *sager mod unge lovovertrædere, der afgøres med tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg*, har rigsadvokaten i sit meddelelsesblad nr. 13 af oktober 1959 givet en udførlig instruktion vedrørende disse sagers

forelæggelse for børneværnsudvalgene; der tilstræbes en ordning, hvorefter politiet forelægger sagerne for udvalgene på grundlag af genparter af politirapporterne — og udvalget derefter ved den repræsentant, der giver møde under det påfølgende indenretlige forundersøgelserforhør, afgiver erklæring om, hvilken foranstaltning der efter udvalgets opfattelse bør træffes over for den pågældende.

I meddelelsesbladet omtales endvidere spørgsmålet om forfølgning i Danmark af *færdelseslovsovertrædelser begået i udlandet*; der refereres en skrivelse af 17. juli 1959 fra justitsministeriet, hvori det udtales, „at der efter justitsministeriets opfattelse bør rejses tiltale her i landet for overtrædelse af den danske færdelseslov i tilfælde af grovere overtrædelser af færdelseslovgivningen, begået i udlandet, under forudsætning af at der ikke er relevante forskelligheder mellem det pågældende lands og de danske færdelsesregler“. I tilknytning hertil anfører rigsadvokaten: „Sådanne sager rejses her i landet ved den pågældendes hjemting, jfr. retsplejelovens § 689, og pådømmelsen sker efter dansk lovgivning, dog at strengere straf ikke kan idømmes end hjemlet ved gerningsstedets lovgivning, jfr. straffelovens § 10. Inden tiltale rejses her i landet, må det dog tages i betragtning, at bevisvanskeligheder kan føre til, at pådømmelse ved hjemtinget er u hensigtsmæssig. — I retspraksis er der i adskillige tilfælde idømt straf (eller sket bøvededtagelse) i anledning af færdelsesforseelser begået i udlandet, således bl. a. ved en utrykt ØLD af 8. maj 1958, der idømmer hæfte i 14 dage for motorkørsel i Sverige i spirituspåvirket tilstand“.

Fængselsvæsenet.

I en cirkulæreskrivelse af 28. maj 1959 har man henledt fængselsinspektørernes opmærksomhed på fængselsvæsenets muligheder for at udnytte den almindelige *erhvervsvejledning*, jfr. lov nr. 86 af 31. marts 1953, i forsorgsarbejdet. — Såfremt inspektøren i det enkelte tilfælde finder det påkrævet, kan han rette henvendelse til vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor om bistand fra en erhvervsvejleder. — Opmærksomheden henledes specielt på muligheden for bistand i tilfælde, hvor en indsat på grund af en foreliggende erhvervshæmning (langvarig sygdom, invaliditet m. v.) frembyder særlige problemer med hensyn til sin fremtidige anbringelse på arbejdsmarkedet. Henvendelse om bistand i forbindelse med revalidering af erhvervshæmmede bør for så vidt angår de offentlige arbejdsanvisningskontorer, der har særskilt afdeling for anvisning af arbejde til erhvervshæmmede, rettes til disse afdelinger, der normalt ledes af en socialrådgiver eller en arbejdskonsulent. — Endvidere kan inspektøren anmode arbejdsanvisningskontorerne om, at en erhvervsvejleder holder foredrag for de indsatte med efterfølgende besvarelse af spørgsmål. — Det fremgår iøvrigt af cirkulæreskrivelsen, at 8 af de 9 anvisningskontorer, for hvis vedkommende der efter den sted-

lige placering er spørgsmål om samarbejde med fængselsvæsenets anstalter, har særlig afdeling for revalidering af erhvervshæmmede.

Arbejdsanstalter.

Socialministeren har i november 1959 fremsat lovforslag vedrørende arbejdsanstalter i overensstemmelse med anstaltsudvalgets betænkning, jfr. N. T. f. K. 1959, p. 178.

Behandlingsinstitutioner for alkoholskadede.

Om anstaltsudvalgets betænkning vedrørende for sorgen for alkohollidende henvises til N. T. f. K. 1959, p. 84 ff.

Indenrigsministeren har nu — samtidig med socialministerens ovennævnte forslag vedrørende arbejdsanstalter — fremsat et forslag til lov om ændring i lov om sygehusvæsenet, der bortset fra spørgsmålet om institutionernes økonomiske grundlag er i overensstemmelse med anstaltsudvalgets forslag om oprettelse af behandlingsinstitutioner. Lovforslaget indeholder bestemmelser om refusion af kommunernes udgifter ved driften af behandlingsinstitutioner og om lån og tilskud til oprettelse af disse, men der pålægges ikke kommunerne nogen pligt til at etablere de nævnte institutioner. Indenrigsministeren udtalte da også ved forelæggelsen af lovforslaget: „En udbygning af behandlingsinstitutionerne i større omfang bliver næppe til virkelighed i den allernærmeste fremtid. Forslagets gennemførelse medfører vel i første omgang hovedsagelig, at der lægges faste rammer for statens og kommunernes deltagelse i udgifterne ved driften af de allerede eksisterende ambulatorier og behandlingshjem.“

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at regeringen har ment, at der ikke på nuværende tidspunkt bør skabes adgang til udvidet anvendelse af *tvangsmæssig behandling* af alkoholskadede. Ministeren udtalte herom i sin forelæggelsestale, „at det ikke vil virke heldigt med en udvidelse af adgangen til tvang, da patienternes egen medvirken må anses for noget af det mest nødvendige og værdifulde, når det gælder behandlingen af alkohollidelser, og nye regler om tvangsbehandling vil let kunne skabe ængstelse hos patienterne og dermed afholde mange fra at søge behandling.“

Straffelovskommissionens betænkning vedrørende ungdomskriminaliteten.

Denne betænkning, der blev afgivet i slutningen af 1959, anmeldes i tidsskriftet af *universitetslektor Erik Christensen*.

Udvalgsbetænkning om straffedes ansættelse i stillinger under stat og kommune.

Som nævnt i N. T. f. K. 1957, p. 334, nedsatte justitsministeriet i juli 1957 et udvalg til overvejelse af, *i hvilket omfang personer, der har været i konflikt med straffelovgivningen, bør kunne opnå an-*

sættelse i stillinger under stat og kommune. Udvalget skulle samtidig overveje, om der bør gennemføres en begrænsning af adgangen for offentlige myndigheder til at indhente *straffeattester*. Udvalget, hvis formand har været kontorchef i justitsministeriet *K. Kjøge*, har afgivet betænkning i november 1959.

Udvalget har foreslået, at finansministeriet udsteder et cirkulære til samtlige ansættende statsmyndigheder, hvori der fastslås visse retningslinier vedrørende spørgsmålet om ansættelse af straffede m. v.; det foreslås, at tilsvarende retningslinier optages i henstillinger til de kommunale ansættelsesmyndigheder. Hovedpunkterne i de nævnte retningslinier er følgende:

- 1) Generelt udelukket fra ansættelse er en straffet, hvis det strafbare forhold begrunder nærliggende fare for misbrug af stillingen, eller hvis han ikke er værdig til den for stillingen fornødne agtelse og tillid; dette sidstnævnte værdighedskrav har dog overvejende betydning med hensyn til stillinger, der indebærer udøvelse af myndighed.
- 2) Iøvrigt bør vægten lægges på en konkret vurdering af ansøgerens faglige og personlighedsmæssige kvalifikationer; administrative forskrifter, hvorefter straffede eller grupper af straffede generelt udelukkes fra ansættelse i visse stillinger, bør ikke forekomme. Med hensyn til den nævnte konkrete vurdering udtales: En ansøger, der har begået et strafbart forhold, må i almindelighed ikke som følge heraf lades ude af betragtning ved besættelsen af en stilling. Der skal for ham som for andre ansøgere indhentes nærmere oplysninger om hans faglige og personlige kvalifikationer. Ved afgørelsen af, hvilken betydning et begået strafbart forhold bør tillægges for spørgsmålet om en persons ansættelse, bør der anlægges en fordomsfri, strengt saglig egnethedsbedømmelse; der bør lægges vægt på beskaffenheden af det arbejde, han skal udføre i stillingen, lovovertrædelsens art og omfang, tidspunktet for dens begåelse, lovovertræderens alder på gerningstidspunktet og overtrædelsens baggrund.

Med hensyn til ansættelsesmyndigheders adgang til at rekvirere strafoplysninger gennem straffeattest foreslås visse begrænsninger. Kun politi- og anklagemyndighed, toldvæsenet og visse sociale institutioner får adgang til at rekvirere fuldstændige straffeattester. I øvrigt henvises myndighederne til at anmode ansøgeren om at rekvirere og forevise en såkaldt privat straffeattest; denne indeholder stort set kun oplysninger vedrørende domme m. v. inden for de sidste 5 år; tiltalefrald mod børneforsorg over for personer under 18 år medtages ikke; betingede domme optages kun, så længe prøvetiden (oftest 3 år) ikke er udløbet. Visse myndigheder, navnlig statsbanerne og postvæsenet, får dog adgang til at rekvirere straffeattest, der indeholder oplysninger om ubetingede fængselsstraffe for berigelses- og sædelighedsforbrydelser inden for de sidste 10 år.

Udvalgets forslag er for tiden genstand for overvejelse i finansministeriet og justitsministeriet.

L. Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK.

Politistatistikken for 1958 viser at politiet dette året avsluttet etterforskning av i alt 36.570 forbrytelser mot 33.630 i 1957, en stigning på 9 % (jfr. opplysningene i NTfK 1958 s. 280).

Statistikken viser stigning for de fleste forbrytelsestyper. Stigningen har vært særlig sterk ved dokumentfalsk, utuktig atferd, ran, sykkeltyverier og bilbrukstyverier. I kommentarene til statistikken er det pekt på at enkelte trekk viser at det ved siden av en kvantitativ vekst har vært en kvalitativ vekst, slik at det i 1958 ble etterforsket flere grove lovbrudd enn året før.

Av de etterforskede saker ble 46 % henlagt av politiet fordi gjeringsmannen var ukjent, 15 % ble henlagt fordi bevisene ble ansett utilstrekkelige. Statistikken viser etter dette en oppklaringsprosent på 39. Oppklaringsprosenten var lavere for tyvsforbrytelser (29) enn for andre forbrytelser. Heleri hadde den høyeste oppklaringsprosent (85) — dokumentfalsk og underslag hadde også en meget høy prosent (70).

11 % av de oppklarte forbrytelser var begått av personer under den kriminelle lavalder. Prosentandelen for disse saker var særlig høy ved skadeverk og naskeri.

Politiet innstilte i 1958 på utferdigelse av forelegg i 464 saker (mot 431 i 1957) eller 7 % av sakene (1957: 6 %), og på utferdigelse av tiltalebeslutning i 4.763 saker (mot 4.240 i 1957) eller 13 % (d. s. i 1957) av samtlige saker.

Statistikken gir videre detaljerte opplysninger om de siktede, deres alder og forbrytelsesintensitet, samt opplysning om hvorvidt de har begått sine forbrytelser alene eller sammen med andre.

Ungdomskriminalitet

har nå i lengre tid vært godt stoff for aviser og tidsskrifter. Debatten fikk et sterkt oppsving etter Riksadvokatens foredrag på Dommerforeningens årsmøte (se foran s. 195 ff) og etter foredraget av professor Andenæs på Barnevernsmøtet (se s. 269). Det siste foredraget er sammen med to andre foredrag på Barnevernsmøtet trykt i „Norges Barnevern“ nr. 8—9, 1959.

Flere embetsmenn innenfor påtalemyndigheten har sluttet seg til Riksadvokatens „selvransakelse“. Kriminalsjefen i Oslo har i et avisintervju uttalt at „silkehanskepolitikken mot de unge lovovertrедerne er forfeilet“, og politiinspektøren i Bergen har uttalt at „vi har gjort ungdommen en bjørnetjeneste ved å være snille“. Statsadvokaten i Vest Agder og Rogaland har på et diskusjonsmøte hevdet at den økende kriminalitet blant ungdom i alderen 14—17 år for en stor del skyldes den milde rettshåndhevelse som man har fulgt. Statsadvokaten antok at den milde behandling formelig lokker mange ut på forbryterbanen, og en innstramning vil her kunne være på sin plass.

Det har imidlertid ikke manglet på advarende røster når det gjel-

der spørsmålet om en tilstramning. Fra flere hold er det blitt hevdet at det neppe vil ha noen særlig gunstig effekt å skremme de unge med streng straff og at man istedet må bestrebe seg på å utbygge de positive tiltak.

Med utgangspunkt i den resolusjon som ble vedtatt på Barnevernsrådet (se s. 270) drøftet Stortinget 13. november spørsmålet om å bøte på de administrative og behandlingmessige vanskeligheter som barnevernsarbeidet er hemmet av. Det ble i debatten fremholdt at den administrative oppdeling man i dag har er uheldig og skaper mange unødige friksjoner. Det ble også fremholdt at den betydelige plassmangel ved barnevernsinstitusjonene skaper store vanskeligheter for et effektivt behandlingsarbeid. — Interpellanten, representanten *Tande*, uttalte at det etter hans oppfatning jevnt over hadde vært en for slapp reaksjon overfor unge lovbrytere, og at vi stod altfor dårlig rustet til å møte de problemer som de økende ungdomskull vil stille oss overfor. Statsråd *Harlem* tok i sitt innlegg opp spørsmålet om behandlingstidens lengde ved verneskolene og nevnte at departementet har besluttet at barnevernsnemndene, vanligvis hvert kvartal, skal få en rapport fra skolen om hvorledes den unge som nemnda har besluttet innlagt på skolen, nå har det, hvordan skolen vurderer hans eller hennes muligheter o. s. v., slik at nemnda eventuelt kan ta initiativ til en utskrivning dersom den finner det tjenlig. Dette har departementet villet gjøre dels for å møte kritikken om at skolene har en tendens til å beholde elever som er falt til ro, og dels fordi nyere undersøkelser synes å tyde på at kortere behandlingstid kan by på fordeler. Ett medlem av Stortingets justiskomité, representanten *Strømdahl*, var inne på spørsmålet om å få adgang til å undergi unge lovbrytere en kortvarig frihetsberøvelse som alternativ til et langvarig anstaltopphold i spesial- eller verneskole. Han ba departementet overveie dette spørsmål. — Debatten endte med at Stortinget enstemmig henstilte til Regjeringen å ta opp til inngående vurdering hva det kan gjøres for å øke antall plasser ved spesial- og verneskoler og for å gi barnevernsnemndene mulighet for en hurtig og effektiv reaksjon overfor ungdom som er kommet i konflikt med straffeloven.

Påtaleunntatelse overfor unge lovbrytere.

I debatten om ungdomskriminalitet er det fra mange hold blitt pekt på at en påtaleunntatelse etter barnevernsloven meget sjelden blir fulgt opp med virkelige behandlingstiltak. I et rundskriv av 31. oktober har Riksadvokaten festet oppmerksomheten ved dette forhold og uttalt at det synes å være på det rene at ca. 4/5 av de forbrytelsesaker som av påtalemyndigheten blir sendt barnevernsnemndene etter meddelt påtaleunntatelse, blir henlagt uten noen forføyning.

Det er ikke Riksadvokatens mening, heter det videre, at påtalemyndigheten bør gjennomføre noen radikal forandring av praksis m. h. t. påtaleunntatelse overfor de yngste lovbrytere. Men det er et

par situasjoner hvor man nøye bør overveie om slike avgjørelser er formålstjenlige. Det gjelder for det første unge lovbrytere som med en iherdighet utover den vanlige begår straffbare handlinger av alvorligere karakter. En utpreget passiv innstilling fra myndighetenes side kan være skadelig for vedkommende lovbryter og hans kamerater, og det kan være grunn til å bryte den fremgangsmåte som hittil har vært brukt og bringe lovbryteren for retten. Andre tilfelle hvor fremgangsmåten nøye bør overveies, foreligger når man har med *spesielt farlige*, meget unge lovbrytere. Her kan det bli tale om å få rettens avgjørelse til spørsmålet om bruk av sikring, arbeidsskole, eller eventuelt betinget dom med vernelagstilsyn.

I rundskrivet understreker Riksadvokaten videre at underretning om påtaleunntatelse må gis såvel til siktede og hans verge som til barnevernsnemnda. Det fremholdes endelig at etterforskningen av saker mot unge lovbrytere ofte tar altfor lang tid. En av de vesentligste grunner til at det i atskillig utstrekning blir gitt betinget dom hvor forholdet ellers skulle kvalifisere til ubetinget frihetsstraff, er at det er gått lang tid fra den straffbare handling til sakens pådømmelse. Riksadvokaten henstiller til statsadvokatene og politimestrene å påse at straffesaker mot unge lovbrytere blir fremmet med vesentlig hurtigere tempo enn for tiden er tilfellet.

Sosialdepartementet har i et rundskriv av 21/1 1960 tatt opp endel av de spørsmål som Riksadvokaten var inne på i sitt forannevnte skriv. Departementet har her bl. a. pekt på at et raskt inngrep er nødvendig. Det har presisert at barnevernsnemnden ikke er fritatt for befatning med en sak fordi den er under behandling av påtalemyndigheten. Nemnden må uten å vente på påtalemyndighetens avgjørelse i henhold til barnevernlovens bestemmelser treffe de tiltak som nemnden for sitt vedkommende finner nødvendige. Dersom nemnden finner det nødvendig og ønskelig å sette i verk øyeblikkelige tiltak i slike tilfelle, er det viktig at disse tiltak først blir drøftet med politiet. Etter departementets oppfatning kan det neppe i noe tilfelle være riktig at gjentatte straffbare handlinger ikke fører til annet enn undersøkelser og enkelte samtaler med den unge og hans foreldre. Departementet har ellers understreket betydningen av at det blir gjort noe effektivt for å få i stand brukbare alternativer til varetektsfengsling av unge lov- brytere. Departementet har videre villet feste oppmerksomheten ved at det er barnevernsnemnden som har ansvaret for behandlingen av de unge som er besluttet anbrakt i vernet skole el. l., men som må vente på plass der. Er det ikke mulig i denne ventetid å få flyttet vedkom- mende over i et annet miljø, må det settes i verk et intensivt tilsyns- arbeid eller etableres en annen betryggende kontroll. Det er meget uheldig at den unge i ventetiden får seile sin egen sjø. Departementet nevner til slutt at det nok er så at det ved en påtaleunntatelse etter barnevernloven ikke kan settes som vilkår at barnevernsnemnden treffer noe bestemt vedtak. Men dette utelukker ikke at det kan og

bør skje en drøftelse mellom barnevernsnemnden og påtalemyndigheten om hvordan nemnden vil behandle saken om påtale blir unnlatt. Når barnevernsnemnden har gjort sitt vedtak bør den underrette påtalemyndigheten.

Til spørsmålet om barnevernsnemnden kan la generalpreventive hensyn få innflytelse på sine avgjørelser, bemerker departementet at det er klart at nemnden må ta hensyn til om et barn eller en ungdom øver uheldig innflytelse på andre barn og ungdom på stedet. Derimot ligger det utenfor nemndens oppgave å fjerne en ung lovbrøyer fra hjemmet for å oppnå en avskrekkende virkning på andre unge.

Utlevering av lovbrøyer.

Justisdepartementet har 20. november lagt frem proposisjon til lov om utlevering av lovbrøyer (Ot. prp. nr. 18). Lovutkastet som er resultatet av nordisk samarbeid, bygger i hovedsaken på en innstilling som Straffelovrådet har avgitt, og det stemmer i det alt vesentlige med den nye svenske lov, jfr. foran s. 275.

Rekruttering til fengselsvesenet.

Med den nye fengselslov (jfr. s. 187 ff.) er det tatt sikte på å få bedre rekrutterings- og utdannelsesforhold i fengselsetaten, og det er innført en aspirantordning.

Hvert år skal det tas ut ca. 20 aspiranter etterat stillingene har vært kunngjort under ett for hele landet. En nemnd på 3 medlemmer, som biståes av særlige sakkyndige, tar ut aspirantene etter moderne utvelgelsesprinsipper. Etter et kort forkurs ved skolen får aspirantene under ledelse av særskilt oppnevnte aspirantledere, praktisk opplæring i tilsammen 3 måneder, henholdsvis ved en åpen, en lukket og en sær-anstalt. I de 3 følgende måneder skal aspirantene utføre selvstendig vikartjeneste. Etter dette halvår med praktisk tjeneste begynner aspirantene den teoretiske opplæring ved Fengselsskolen. Kurset varer ca. ½ år og har en fagkrets på 20 fag med strafferett, fengselsrett, praktisk fengselslære og strafferettslige reaksjoner som hovedfag. Det er imidlertid også blitt plass for fag av mer almindennende karakter: norsk, kulturhistorie, etikk og samfunnslære.

Fengselsskolen har fått innredet meget tilfredsstillende lokaler i en bygning ved Oslo krets-fengsel, avd. B. Skolebygningen har nødvendige rom for undervisning, lesning, bibliotek, og den har et internat med plass til 24 elever.

Den nye aspirantordning ble satt ut i livet 1. mars 1959, og de nye aspiranter (18) utgjør sammen med 6 tjenestemenn fra etaten den første klasse ved den nye skole som fører videre det arbeid som ble tatt opp med grunnleggelsen av Fengselsskolen i 1937.

Etter bestått eksamen er aspirantene sikret fast ansettelse i fengselsvesenet. Den nye lov har for øvrig pålagt dem plikt til å tjenestegjøre i etaten i 1 år etter gjennomført utdanning.

Ved fengselsskolen vil det etter hvert bli satt i gang avansementskurser, repetisjonskurser samt spesialkurser for eldre tjenestemenn.

Bestyrelsen av skolen er lagt til underdirektøren for Oslo krets-fengsel.

Alkoholistforsorgen.

Ved kgl. res. av 23. mai 1959 er det lagt frem en melding for Stortinget om alkoholistforsorgen i Norge og om den videre utbygning av den (St.meld. nr. 59).

I meldingen er det gjort rede for den lovgivning man har på området og for institusjoner under alkoholistforsorgen samt for ettervernsarbeid. Det er også lagt frem endel statistiske opplysninger om alkoholmisbruk. Av statistikken fremgår at i alt 15.685 personer ble meldt til edruelighetsnemndene i løpet av 1957. Den alt overveiende del, vel 13.000, ble meldt av politiet, ca. 2.000 ble meldt av familien og ca. 700 kom selv til nemndene. Av de vel 15.000 som nemndene fikk med å gjøre i 1957, var 4.165 førstegangsmeldte. Langt de fleste av samtlige som nemndene hadde med å gjøre, fikk advarsel — endel ble undergitt antabusbehandling eller tilsyn. Ca. 1.000 personer ble innlagt i kursted.

Sosialdepartementet fremholder i meldingen den betydning som en organisert vitenskapelig forskning kan ha ved å skaffe mer kunnskap om alkoholproblemene. Gjennom et Stortingsvedtak i februar 1959 har man fått opprettet „Statens alkoholforskningsinstitutt“. Departementet regner med at man gjennom instituttets forskningsarbeid i årene fremover vil få et viktig hjelpemiddel til å belyse og klarlegge forskjellige sider av alkoholproblemene.

I meldingen har departementet gått inn for en gradvis utbygging av alkoholistforsorgen. Det ene av de nåværende kursteder, Bjørnebekk, bør overlates den viktige funksjon å være et diagnostisk sentrum som kan observere pasientene og gi opplegg til den videre behandling av dem. Departementet har videre lagt frem forslag om å øke behandlingsmulighetene (bl. a. ved å få en særlig institusjon for narkomane, å få en lukket sentralinstitusjon for alkoholister og å få mindre arbeids- og pleiehjem for „håpløse“, eldre alkoholikere). — Departementet har ellers fremholdt at erfarne og interesserte leger kan gjøre en betydelig innsats ved behandlingen av alkoholmisbrukere og at forholdene bør legges bedre til rette for at privatpraktiserende leger i større utstrekning kommer med ved behandlingen.

I sin innstilling, datert 24. november, har Stortingets *sosialkomité* i det vesentlige sluttet seg til Sosialdepartementets forslag. Når det gjelder forslaget om å samle alle tilfelle på Bjørnebekk til kortvarig observasjon, finner komiteen at dette bør gjelde for dem som tvangsinnlegges. De som legger seg inn frivillig, må selv avgjøre om de vil gå veien om Bjørnebekk.

I Sosialdepartementets melding er det anført at overlegen for alkoholistforsorgen har reist spørsmålet om Opstad arbeidshus som i dag

hører under fengselsvesenet og mottar tvangsarbeidere, kan overtas av alkoholistforsorgen. Denne anstalt burde da eventuelt forandres slik at den istedenfor å være en fengselspreget institusjon blir en hensiktsmessig institusjon i alkoholistforsorgen. Departementet er enig i at det vil være ønskelig å få en slik lukket anstalt, men har ikke noen oversikt over hvor stor kapasitet en lukket institusjon bør ha. Spørsmålet om en endring av Opstad er så omfattende og dyptgripende at det ikke kan tas standpunkt til det i dag. Departementet har nedsatt et lite *arbeidsutvalg* til å gjennomgå de problemer som her reiser seg.

Skattesvik.

I instruks for skatteinspektørene, datert 3. oktober 1959, har Riksskattestyret fastsatt retningslinjer for innberetning til politiet om straffbare overtredelser av skattelovene m. v. I instruksen er det anført at man — i tilfelle hvor skattyteren har unnlatt å sende oppgave til ligningsmyndighetene — i alminnelighet bør begrense anmeldelsene til de mest graverende tilfelle hvor det kan ventes at domstolene vil reagere med forholdsvis strenge straffer (fengsel eller større bøter). Er det gitt uriktige eller ufullstendige opplysninger for egen ligning, bør man som hovedregel begrense anmeldelsene til tilfelle hvor mer betydelige inntekts- eller formuesbeløp forsettlig må antas unndratt beskatning. Er en skatteunndragelse søkt skjult ved grovt uriktig bokføring, falske dokumenter e. l., bør anmeldelse alltid inngis med mindre det foreligger helt særegne forhold. I gjentagelsestilfelle bør det i alminnelighet alltid inngis anmeldelse hvis det ikke dreier seg om forholdsvis små beløp. Har noen bistått den skattepliktige med oppstilling av selvangivelse e. l., bør som regel forholdet anmeldes hvis handlingen er skjedd under utøvelse av næring, dvs. av en sakfører, revisor, regnskapskonsulent o. l., uten hensyn til om handlingen er begått forsettlig eller grovt uaktsomt. Det er — heter det om dette — lovens forutsetning at det i disse tilfelle må reageres strengt.

— — —

Høyesterett har 7/11 1959 avsagt en kjennelse som har vakt en viss oppsikt i dagspressen. En arbeidsgiver var satt under tiltale for å ha underslått pengebeløp som han hadde trukket i skatt for sine arbeidere. I byretten ble han frifunnet med den begrunnelse at de skattetrekk firmaet posterte, ikke representerte penger som firmaet hadde innfordret for en annen eller som på annen måte var firmaet betrodd. Firmaet hadde nemlig ikke på noe tidspunkt trekkpengene til disposisjon og kunne da etter byrettens mening ikke ha tilegnet seg dem. Førstvoterende som fikk tilslutning av 3 dommere, fant spørsmålet atskillig tvilsomt, men kom til at det ikke kunne betegnes som underslag i straffelovens forstand. „Jeg antar at for en vanlig oppfatning vil forholdet nok stå som uriktig og straffverdig i forhold til skattemyndighetene, men ikke som underslag av skatt. For meg synes det lite heldig å tøyse underslagsbegrepet på den måte utover hva det

etter vanlig oppfatning faller inn under det, og at det er heldigere at man i tilfelle har særlige straffebestemmelser som rammer slike forhold.“ — En av dommerne stemte for at byrettens dom ble opphevet.

Fengselsvesenet i søkelyset.

I de siste par måneder har det i avisen „Dagbladet“ vært ført en kampanje mot norsk strafferett og fengselsvesen, ledet av forfatteren Jens Bjørneboe. I 7 artikler har han rettet søkelyset mot justismyndighetene og sterkt kritisert enkelte sider ved det nåværende straffesystem: behandlingen av alkoholmisbrukere og unge lovovertridere, sikringsinstituttet samt ordningen med disiplinærstraffer i fengselsvesenet. I sluttartikkelen „Prinsipielt om fengselsstraff“ hevdet Bjørneboe at sakens kjerne, det det hele dreiet seg om, er følgende:

„At praktisk talt alle som nå befolker fengslene, er uskyldig skadede, skadelidende mennesker. De er alle sammen folk som trenger til hjelp, vennskap og støtte. Nesten ingen av dem har en sunn barndom bak seg.

Tror noe menneske med forstanden i behold, at man kan erstatte et menneskes ødelagte barndom ved å sette vedkommende i fengsel?

Tror noen at man kan bygge opp igjen det som er destruert gjennom en barndom i ensomhet, angst og smerte, ydmykelse og fornedring, gjennom å tilføye det samme menneske *mer* angst, mer ensomhet, mer smerte, ydmykelse og fornedring? — — —

Dessverre eksisterer det lovovertridere som er farlige for andre menneskers liv og lemmer. Det er de eneste medmennesker vi har rett til å sperre inne. Det er visse kategorier av voldsmenn og sedelighetsforbrytere. Det er beklagelig at man må avsondre dem fra den øvrige verden, men *er* det nødvendig, — da skal man gjøre det med beklagelse over at deres sykdom er av en så farlig art at man tvinges til å isolere dem, og man skal sørge for at de i sin isolasjon og sin sykdom kan ha det så godt som mulig, leve så menneskelig som mulig innenfor de murer man tvinges til å sette opp omkring dem.

Angående alle andre lovovertridere kan man bare si én ting: Ved fengsel og innesperring gjør man alt som er galt verre. Fengselsvesenet som straffeart må helt og holdent avskaffes. Det er den eneste tidsmessige oppfatning av problemet.“

Artikkelen om disiplinærstraffer innenfor fengselsvesenet gav dramatiske skildringer av isolasjonscellene i enkelte av våre fengsler, og Bjørneboe anførte at en innsatt i 13 døgn hadde ligget lenket fast til en „lem“ (en trebrisk med madrass), og at en annen innsatt i lang tid hadde ligget i en „kum“ i kjelleren i et av fengslene i Oslo.

Bjørneboes opplysninger om bruk av tvangsmidler gav opptakten til en flom av debattinnlegg om fengselsforhold. Innenfor rammen av denne kronikk er det ikke mulig å gi selv et tilnærmet referat av de mange innlegg, som for en dels vedkommende også har brakt enkelte forslag til fengselsreformer.

Direktøren for Oslo kretsfengsel, Arne Evensen, gav en redegjørelse til pressen for bruken av disiplinærstraff og tvangsmidler. Han fremholdt at tilfellet med anbringelsen av den innsatte på „lem“ i 13 døgn ikke hadde hatt karakteren av straff, at det var et helt ekstraordinært tilfelle og at det var fengslets overlege som hadde truffet bestemmelsen om anbringelse av fangen på „lem“. Overlegen var av den bestemte oppfatning at fangen ellers ville gå amokk og ville kunne påføre seg selv alvorlige skader.

Da det i debatten om „lemmen“ var fremkommet opplysninger som var uriktige og som var egnet til å skade både de innsatte og anstaltene, fant fengselsvesenets 3 psykiatere det riktig å gi offentligheten en redegjørelse for bruken av tvangsmidler i fengselsvesenet. Fengselslegene pekte på at det i fengselsvesenets anstalter var anbrakt et klientel som for en stor del var *meget* vanskelig å behandle. For den som kjenner klientelet, er det i høy grad forbausende at man så *sjelden* behøver å ty til tvangsmidler av særlig art. Om bruken av „lem“ uttaler legene at etter deres erfaring var det grunn til å tro at oppholdet der har sin terapeutiske betydning, ved at det får den innsatte til å forstå at han ikke *oppnår* noe ved å skade seg selv og får ham til å gi opp en slik reaksjonsmåte. Legene tok i sin redegjørelse opp det argument som tidligere var blitt fremsatt om at det ville være skånsommere å bruke bedøvende eller beroligende midler. Etter deres erfaring kunne det virke uheldig å bruke slike medikamenter.

Reservelege ved Dikemark sykehus, dr. med. Tallak B. Sirnes, gikk imot fengselslegene på dette punkt og hevdet at man ved hjelp av ataraxica ville kunne berolige pasienter som hadde sterk affekt. Disse ataraxica skulle etter reservelegens mening være uten nevneverdig ulempe samtidig som de var gunstige for den videre behandling.

Overlege Jens Chr. Arbo ved Botsfengslet tok til gjenmæle og hevdet at spørsmålet om bruken av ataraxica reiste særlige problemer ved behandlingen av urolige fanger som ikke var sinnssyke. Mens man kunne gi medikamenter til en sinnssyk også *mot* hans vilje fordi han i sin tilstand forutsettes ikke å kunne bedømme situasjonen realistisk og adekvat, er det et spørsmål av sentral betydning om man skal holde innsatte, som ikke er sinnssyke og som ikke er motivert for behandling, med mannemakt og tvinge sprøyter i dem. Overfor vanskelige og aggressive innsatte som ikke er sinnssyke er det begrepet *kjemisk tvang* kommer inn, og overlege Arbo ville som sitt personlige syn si at han fant det høyst utiltalende og etisk uverdigg å tvinge presumptivt normale mennesker til passivitet ved å gripe inn i deres hjernefunksjon ved hjelp av medikamenter. Overlegen var ikke noen tilhenger av mekaniske tvangsmidler — og det var ikke noen „lem“ i Botsfengslet — men han var ut fra praktisk erfaring klar over at man av og til kan trenge „lemmen“ i desperate situasjoner. Selv om det var motbydelig å måtte gripe til en slik utvei, var det kanskje likevel mer „fair play“ overfor den innsatte.

Overlege Arbo festet endelig oppmerksomheten ved at man i fengslene kan trenge å få de innsatte til ro i løpet av sekunder eller minutter, og at de ikke der har sykepleieutdannet personale å falle tilbake på slik som man har ved psykiatriske sykehus.

Kst. reservelege Odd Lingjærde kunne heller ikke si seg enig med dr. med. Sirnes, og han pekte på at det også ved bruk av de nyere medikamenter kan oppstå meget alvorlige komplikasjoner. Det turde være innlysende at man må være meget tilbakeholdende med disse medikamenter der hvor det ikke er sterkt behov for dem, og spesielt betenkelig er det selvfølgelig å gi et slikt medikament til et menneske mot dets uttrykkelige vilje. De fleste leger vil, etter Lingjærdes oppfatning, anse det for etisk uforsvarlig. Lingjærde nevnte videre at det kunne føre til uheldige konsekvenser når man ved hjelp av ataraxica svekket angstreaksjonene i for høy grad.

I Stortinget ble det 3. februar rettet et spørsmål til justisministeren om departementet hadde tatt bruken av tvangsmidler opp til nærmere undersøkelse, på bakgrunn av den kritikk som i det siste hadde fått uttrykk i dagspressen.

Justisministeren uttalte at de angrep som var rettet mot fengselsvesenet for behandlingen av de innsatte, og spesielt for bruken av tvangsmidler, etter departementets mening gav et fortegnet og uriktig inntrykk.

Man kan trygt si, uttalte justisministeren, at behandlingen i våre fengsler er human. De to tilfellene vedrørende bruk av tvangsmidler som er trukket så sterkt frem, gir ikke grunnlag for noen annen slutning. Disse to tilfellene hadde sin årsak i rent spesielle omstendigheter og atferdsvansker fra de innsattes side. I begge tilfelle var vedkommende under bruken av tvangsmidlet under tilsyn av fengselslegen, og i det ene tilfellet var bruken av tvangsmidlet beordret av legen.

Det er svært mange fengsler — særlig korttidsanstalter — som har et slikt belegg at de aldri eller så å si aldri behøver å ty til tvangsmidler som etter lovens klare bestemmelse ikke kan brukes som straff eller refselse. Men ved anstalter med særlig vanskelig belegg — særlig sikringsdømte og langtidsdømte — er det av og til nødvendig å bruke slike midler når andre og lempeligere forholdsregler ikke fører frem. En oppgave for årene 1957, 1958 og 1959 fra våre 7 største anstalter, som også har det vanskeligste belegg, viser at sikkerhetscelle brukes lite og at tvangstrøye og sikkerhetsleie (som i avisene er kalt „lem“) ytterst sjelden tas i bruk. Hvert år er det i alt ca. 7.000 dømte som i kortere eller lengere tid er innsatt i de nevnte 7 anstalter. Like overfor disse ca. 7.000 innsatte er tvangstrøye i 1957 brukt i 2 tilfelle, og sikkerhetsleie i 6 tilfelle. Også i 1958 var tallene 2 og 6, mens de i 1959 var h. h. v. 7 og 21. Økningen i 1959 skyldes særlig vanskelig belegg på sikringsanstalten dette år.

Justisministeren bemerket videre at fengslene gjennom hele sin

behandling, herunder også medisinsk behandling, søker å bringe ro over belegget. Ved akutte alvorlige atferdsforstyrrelser har man flere muligheter, således beroligelse ved samtale eller beroligende medikamenter. Ved sterke trusler om selvbeskadigelse eller selvmordsforsøk, forsøker en så vidt mulig å foreta isolasjon i glatt celle i avdelingen. Hvis resten av belegget forstyrres, må man gjerne ty til isolasjon i sikkerhetscelle i spesiell avdeling. I de gamle fengsler har man for det meste bare kunnet finne plass til en slik sikkerhetsavdeling i underetasjen. I de nye fengsler — og hvor det er mulig i de eldre fengsler — blir dette endret.

I ekstreme, desperate, livstruende situasjoner kan det så bli nødvendig å anvende sikkerhetsleie som den innsatte blir festet til, eller tvangstrøye.

Mer inngripende medikamentell behandling har vært brukt i spesielle tilfelle, men fengselslegene mener at slik behandling egner seg vesentlig for psykiatriske spesialanstalter. Våre fengsler er i dag ikke utstyrt med et slikt formål for øye.

Justisministeren kom til slutt i sitt svar inn på spørsmålet om bruken av kjemiske medikamenter contra mekaniske tvangsmidler. Han viste her til fengselslegenes redegjørelse, der de hevdet at kjemisk tvang ikke er mer etisk høyverdig enn mekanisk tvang. Justisministeren nevnte at dette spørsmål f. t. også er oppe til drøftelse i medisinske fagkretser.

Det — foreløpig — siste innlegg i fengselsdebatten er et opprop om forholdene i de norske fengsler, undertegnet av 22 personer. I oppropet henleder man myndighetenes oppmerksomhet på 4 spørsmål som synes å være spesielt aktuelle: 1) Hvor går grensen for hva som er etisk forsvarlig i behandlingen av innsatte i et fengsel. 2) Det må gjøres mulig å skille mellom normale kriminelle og sinnslidende. 3) Hva kan gjøres for at arbeidet i fengslene skal bli mer tilfredsstillende for betjeningen. 4) Hva kan gjøres for å få bedre kontroll med fengselsvesenets arbeid. — I oppropet fremholdes det for øvrig at det norske fengselsvesen i større grad enn nå er tilfellet, bør være gjenstand for offentlig debatt, både av kritisk og konstruktiv art.

Mytteri på arbeidsskolen.

8/2 1960 fant det sted et mytteri på arbeidsskolens lukkede avdeling på Sem, hvor det på den tid satt 21 ungdommer. To oppsynsbetjenter ble brutalt slått ned, bundet, og lempet inn i cellen. De som sto for det planlagte overfall åpnet dørene for cellekameratene sine — og alle 21 hadde anledning til å stikke avsted. 12 gutter nektet å bli med på denne flukt, mens 9 forsvant. Alle rømlinger ble tatt nokså fort — 2 av dem ble først tatt etter en hissig biljakt, hvor de i en stjålet bil forsøkte å riste av seg politiet med en fart på 120 km på isglatte veier. Det vil nå bli tatt ut straffesak mot hovedmennene bak dette mytteri, som heldigvis ikke påførte de overfalte oppsynsbetjenter alvorlige skader.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA.

Justitieministern Ingvar Lindell har fr. o m. den 1 december 1959 utnämnts till landshövding i Hallands län. Till ny justitieminister har utnämnts statsrådet *Herman Kling*. Den nye justitieministern är född 1913, blev jur. kand. 1938, v.assessor i Stockholms rådhusrätt 1946, statssekreterare i civildepartementet 1950 och generaldirektör för statskontoret 1956. 1957 blev han konsultativt statsråd.

I ett cirkulär den 28 september 1959 har riksåklagarämbetet anfört synpunkter på handläggningen av *ärenden angående eftergift av åtal* enligt lagen den 19 maj 1944. Bakgrunden till cirkuläret är dels ett riksdagsuttalande i våras, att kontrollen över att åklagarna tillfredsställande fullgör sina uppgifter måste ytterligare intensifieras genom en fortlöpande och ingående granskning av lagtillämpningen, dels de ändringar i fråga om socialvårdens och kriminalvårdens resurser som inträffat under året.

Inledningsvis upplyses, att åtalsprövning enligt 1944 års lag skedde i drygt 7.600 fall under år 1958. Av dessa ledde inemot 30 % till åtal. Av dem som slapp åtal skulle omkring 12 % omhändertagas för skyddsuppfostran och 33 % underkastas övervakning eller liknande åtgärd, medan i 55 % av fallen den unge inte skulle bli föremål för någon åtgärd eller också endast tilldelas varning. Ämbetet har ansett berättigat utgå från att i dessa 55 % måste ingå åtskilliga fall av så allvarlig brottslighet att det icke varit befogat att stanna vid varning eller ingen åtgärd alls.

Med de ändrade resurserna inom socialvården avser ämbetet utbyggnaden av ungdomsvårdsskoleorganisationen. Under 1959 och början av 1960 har inrättats och skall inrättas sammanlagt 246 nya platser vid yrkesskolorna för pojkar; av dessa platser kommer 40 på specialavdelningar och 24 på mottagningsavdelningar. De sistnämnda avses skola tjäna som utredningshem, på vilka slutet omhändertagande i därför lämpliga fall skall kunna ske i avbidan på att åklagarmyndighetens och barnavårdsnämndens utredning slutföres.

I lagen om villkorlig dom har vidtagits vissa ändringar som trätt i kraft den 1 januari 1960. Ändringarna innebär dels möjlighet att kombinera villkorlig dom med böter och dels befogenhet för domstol att tillfälligt omhändertaga den som erhållit villkorlig dom men som missköter sig; sistnämnda bestämmelse gäller endast den som fyllt 18 år.

Ämbetet framhåller att avsikten med 1944 års lag — om man bortser från ringa brott som uppenbarligen skett av okynne eller förhastande — icke är att lämna brottet utan påföljd men att i kriminalvårdens ställe sätta åtgärder inom socialvårdens ram. Såsom allmän regel bör därför iakttagas att åtal efterges endast under den förutsättningen, att de barnavårdande myndigheterna redan företagit eller förklarat sig ämna företaga ett ingripande — i allmänhet skyddsuppfostran eller övervakning — som kan bedömas vara den lämp-

ligaste åtgärden mot den unge i den föreliggande situationen. Finner åklagaren att barnavårdsnämndens åtgärder icke kan anses tillräckliga, skall åtal väckas.

Om ett frihetsberövande är nödvändigt, står valet, när lagöverträdaren vid tiden för åtalsprövningen är under 18 år, mellan frihetsstraff och omhändertagande å ungdomsvårdsskola. Vid detta val skall omhändertagande å ungdomsvårdsskola regelmässigt ges företräde.

Vad angår de fall, där övervakning av den unge lagöverträdaren kan antagas vara en tillräcklig åtgärd, framhåller ämbetet att valet mellan övervakning i anslutning till villkorlig dom å ena sidan och tillsyn genom barnavårdsnämnd å den andra kan komma att i viss utsträckning påverkas av den effektivisering av den villkorliga domen, som sker genom de nämnda lagändringarna. En kombination av villkorlig dom och böter torde stundom vara lämplig jämväl för ungdomar under 18 år med egna inkomster.

Ämbetet erinrar om att enligt uttrycklig föreskrift i 1944 års lag åtal skall väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt. De allmänpreventiva skälen mot att bevilja åtalseftergift framträder ej sällan med särskild styrka i de fall, då barnavårdsnämnden ej är villig att företaga någon åtgärd mot den unge lagöverträdaren eller icke vill sträcka sig längre än till en varning.

Ämbetet berör också återfallssituationerna och anför därom följande. Om barnavårdsnämnden i dessa fall är beredd att omhändertaga den unge för skyddsuppfostran och om vidare, när anstaltsbehandling är indicerad, plats kan beredas honom på ungdomsvårdsskola, bör i regel åtalet eftergivas. Om barnavårdsnämnden i återfallssituationer icke anser sig kunna omhändertaga den unge för skyddsuppfostran, är läget ett annat. En förnyad åtalseftergift bör dock enligt ämbetets åsikt icke vara utesluten. Härför bör likväl regelmässigt krävas, att en skärpt reaktion inträder mot lagöverträdaren. Om han icke blivit föremål för någon åtgärd i samband med den tidigare åtalseftergiften eller om barnavårdsnämnden då låtit det stanna vid en varning, bör åtalseftergift kunna förekomma på nytt under förutsättning att barnavårdsnämnden anordnar övervakning och det med skäl kan antagas att härigenom viddrages vad som är lämpligast för den unges tillrättaförande. Har barnavårdsnämnden ställt honom under övervakning redan i samband med det tidigare beslutet om åtalseftergift, bör däremot för brott föröväde under övervakningstiden åtalseftergift kunna ske allenast om nämnden beslutar omhändertagande för skyddsuppfostran eller eljest särskilda skäl är därtill; härvid bortses från enstaka bagatellartade förseelser. En ytterligare förutsättning för åtalseftergift i dessa fall måste vara, att barnavårdsnämndens ingripande kommer snabbt efter det nya brottet, så att den unge icke får en känsla av att ingenting händer på grund av hans förnyade kriminalitet.

Nyligen offentliggjorda siffror angående åtalseftergifterna under 1959 visar, att åtalseftergift meddelats i 6.390 fall. I de siffror som avser andra halvåret torde man kunna spåra en inverkan av riksåklagarämbetets cirkulär. Av de under detta halvår prövade fallen ledde 37 % till åtal; i åtalseftergiftsärendena skulle knappt 12 % omhändertagas för skyddsuppföstran och 42 % underkastas övervakning eller liknande åtgärd. De fall i vilka barnavårdsnämnden icke anmält annan åtgärd än högst varning utgjorde 46 %.

De sakkunniga som under ordförandeskap av hovrättspresidenten Björn Kjellin inom justitiedepartementet deltagit i konferenser för samordning av *åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten* (jfr. NTFK 1958 s. 146) har avlämnat ett betänkande (SOU 1959:37), i vilket redovisas det utredningsmaterial som framkommit vid ett trettiotal konferenser. Dessa har gällt kriminalstatistik, kriminologisk forskning, den psykiska barna- och ungdomsvården, skolans roll i kampen mot ungdomsbrottsligheten, fritidsproblemen, ligabildning, ungdomens alkoholmissbruk, bilstölderna, ungdomsprostitutionen, arbetslivet och den anpassningsstörda ungdomen, skadestånd för brott, polisens roll, ingripandenas snabbhet, behandlingsmetoder och vårdproblem, anstaltsrymningarna samt personalrekrytering och personalutbildning.

De sakkunniga konstaterar, att samhället för närvarande saknar former för att nå fram till överblick och samordning av åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten. För att skapa möjligheter härtill och över huvud taget främja en effektivisering av samhällets åtgärder mot ungdomsbrottsligheten föreslår de sakkunniga, att man inrättar ett centralt rådgivande organ, benämnt statens ungdomsråd. Till rådets uppgifter bör också höras att främja forskning, upplysning och annan verksamhet i kampen mot ungdomsbrottsligheten samt att följa sådana internationella förhållanden som kan ha betydelse för dess verksamhet.

För att få till stånd en *samverkan i det brottsförebyggande arbetet* mellan olika myndigheter och frivilliga organisationer har i november 1959 hållits en konferens under statsministerns ledning. I huvudsaklig överensstämmelse med de vid konferensen skisserade riktlinjerna, har Kungl. Maj:t förordnat att ett organ skall inrättas för att samordna och stimulera de frivilliga organisationernas arbete och för att främja samverkan med myndigheter, som har ungdomsfostrande uppgifter, samt med hem och skola. Organet består av 20 ledamöter med suppleanter; ordförande är riksdagsmannen Georg Pettersson.

Angelägenheten av att åtgärder vidtages i brottsförebyggande syfte har också föranlett Kungl. Maj:t att i skilda cirkulär till länsstyrelserna, polismyndigheterna, barnavårdsnämnderna, nykterhetsnämnderna, arbetsförmedlingsorgan, skolmyndigheter m. fl. fästa uppmärksamheten på vad som kan göras i detta hänseende.

Såsom omnämnts i krönikan för 1957 (NTfK 1957 s. 229) tillkallades prof. Johs. Andenæs att verkställa en utredning angående ökat *nordiskt samarbete på det kriminologiska området*. Prof. Andenæs avgav den 28 juni 1958 ett betänkande med titeln „Om formene for økt nordisk kriminologisk samarbeid“. Enligt utredningsmannen bör i första hand en effektiv utbyggnad av de redan förefintliga nationella kriminologiska forskningsinstituterna komma till stånd. Man bör därvid särskilt sörja för ett gott samarbete dem emellan. Därutöver bör det nordiska samarbetet på detta område ytterligare stärkas genom upprättandet av ett sammordiskt kriminologiskt forskningsråd.

Prof. Andenæs redogör för tre olika alternativ beträffande utformningen av ett forskningsråd. Enligt ett alternativ — kallat *minimialalternativet* — skulle forskningsrådet vara ett rent samarbetsorgan med i huvudsak informativa uppgifter. Enligt det andra alternativet (*mellanalternativet*) skulle rådet vara ett anslagsbeviljande organ, vars kompetens emellertid skulle begränsas till att avse forskningsuppgifter med nordiska aspekter. *Maximalalternativet* återigen skulle avse ett forskningsråd med den generella uppgiften att stödja all slags kriminologisk forskning, oberoende av om de konkreta forskningsuppgifterna avser nordiska förhållanden eller ej. För egen del rekommenderar prof. Andenæs mellanalternativet.

Sedan yttranden över betänkandet inhämtats i Danmark, Norge och Sverige, behandlades saken vid nordiskt justitieministermöte i Stockholm sommaren 1959. Efter överläggningar med Nordiska rådets juridiska niomannakommitté enades ministrarna om att ett ställningstagande från deras sida skulle anstå, till dess Nordiska rådet haft tillfälle att yttra sig i saken. Niomannakommittén har därefter i utlåtande uttalat, att den för sin del anser, att det hade varit mest ändamålsenligt, om ett gemensamt forskningsinstitut kunnat inrättas på det kriminologiska området, som med tillräckliga resurser kunnat gripa sig an de trängande forskningsuppgifter, som väntar på detta fält. Av den verkställda utredningen och av de över denna avgivna yttrandena får emellertid enligt kommittén anses framgå, att praktiska förutsättningar för närvarande saknas för upprättandet av ett sådant institut. Under dessa förhållanden har kommittén stannat vid att förorda inrättandet av ett nordiskt kriminologiskt forskningsråd. Enligt kommitténs mening borde en av de huvudsakliga uppgifterna för ett sådant forskningsråd bli att tjäna som informationscentral för den kriminologiska forskningen i de nordiska länderna. Rådet skulle sålunda följa utvecklingen på detta område, uppmärksamma aktuella forskningsuppgifter, samordna planläggningen av nationella undersökningar och tillse att icke onödigt dubbelarbete bedrivs. Bland andra uppgifter, som skulle tilldelas rådet, kan nämnas koordinering av kriminalstatistiken, utarbetandet av en bibliografi över den nordiska kriminologiska litteraturen, utväxling av stipendiater o. s. v.

Vid sin sjunde session i Stockholm i november 1959 har Nordiska

rådet, efter förslag av det juridiska utskottet, antagit följande rekommendation: Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att inrätta ett nordiskt kriminologiskt forskningsråd samt att anvisa de medel, som erfordras för administrationen av en sådan inrättning. — Representanter för regeringarna har enats om att Norge skall vara koordinerande land för detta spörsmål.

Den av hovrättsrådet E. Walberg verkställda *utredningen angående rattlås* (se NTfK 1959 s. 181) har nu slutförts. Utredningsmannen har funnit att en lagstiftning om stöldskydd i dagens läge ej är tillräckligt motiverad. Utredningsmannen föreslår därför, att några lagstiftningsåtgärder ej vidtages för närvarande utan att den fortsatta utvecklingen avvaktas.

Stöldskyddsfrekvensen i fråga om fabriksnya bilar utgjorde d. 1. nov. 1959 92 %. Det kan förutses att, även utan tvingande lagstiftning, före utgången av år 1960 praktiskt taget alla fabriksnya personbilar, åtminstone i tätorterna, kommer att försälgas med stöldskydd. Av den nuvarande personbilsparken, vilken omfattar c:a 1,1 miljon fordon, kan 50 % eller 550.000 bilar beräknas sakna stöldskydd. Utredningsmannen har funnit, att det utan tvingande lagstiftning kan beräknas dröja i Stockholm tre år, i Göteborg och Malmö fyra-fem år samt i landets övriga tätorter fem-sex år, innan man kommit därhän, att praktiskt taget samtliga personbilar är försedda med stöldskydd. Med hänsyn till stöldskyddsfabrikanternas och bilverkstädernas resurser bör vid en lagstiftning övergångstiden i fråga om begagnade bilar ej sättas kortare än två år. Då anhopningar hos bilverkstäderna vid utgången av övergångstiden ej kan uteslutas, synes man få räkna med att en lagstiftning ej kan få full effekt förrän tidigast vid utgången av år 1962. Slutsatsen blir, att man för Stockholms del ej har något att vinna med en lagstiftning. Tidsvinsten skulle i Göteborg och Malmö ej bli mer än ett-två år. I landets övriga tätorter skulle den bli två-tre år.

I utredningen redovisas bl. a. bilbrottslighetens utveckling från 1950. Fullbordade biltillgrepp har ökat från 2.018 år 1950 till 11.680 år 1958. Emellertid har en minskning av tillgreppen inträtt under 1959; minskningen uppgår under de tre första kvartalen 1959 till 17 % jämfört med motsvarande tid 1958. Senare publicerade siffror för fjärde kvartalet 1959 visar att minskningen håller i sig. Utredningsmannen framhåller, att det är vanskligt att uttala sig om vilka faktorer som varit avgörande för minskningen men att det icke torde vara oralistiskt att antaga att den alltmåra ökade frekvensen av effektiva stöldlås i allt fall varit en bidragande orsak.

Carl Holmberg.